

Suomen Ladun lausunto liikuntapoliittisen selonteon liikkumisen olosuhteisiin vaikuttavista asioista

Viite: VNS 6/2018 vp Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta
<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/VNS+6/2018>

Suomen Latu kiittää lausuntopyynnöstä. Suomen Latu ry on kansalaisten matalan kynnyksen liikuttamiseen ja ulkoilijoiden edunvalvontaan keskittynyt järjestö, johon kuuluu yli 87 000 jäsentä 190 jäsenyhdistyksessä. Henkilöjäsenien määrä kasvaa keskimäärin 1 500 jäsenellä vuosittain. Edistämme kaikenikäisten ulkoilua ja liikunnallista elämäntapaa kaikkina vuodenaikoina. Tavoitteenamme on, että kaikki löytäisivät mielekkään tavan ulkoilla ja nauttia luonnosta.

Yleistä

Opetus- ja kulttuuriministeriö on työstänyt laajan ja laadukkaan liikuntapoliittisen selonteon. Erihyvä selonteossa oli viitekehyyksiksi valittu elämäntapaa, jossa huomioidaan liikkuminen eri ikäkausina. Tämä antaa hyvän pohjan toiminnan analysoinnille sekä vaikutusten ja vaikuttavuuden asetannalle.

Selonteko on linjassa nykyisen liikuntalain kanssa, jonka avulla halutaan vaikuttaa mm. eri väestöryhmien mahdollisuuksiin liikkua ja harrastaa liikuntaa, väestön hyvinvointiin ja terveyteen ja fyysisen toimintakyvyn ylläpitämiseen ja parantamiseen. Selonteko on hyvä katsaus siihen, mitä pitäisi tehdä, jotta liikuntalain tavoitteet tulisi tehtyä mahdollisimman tehokkaasti.

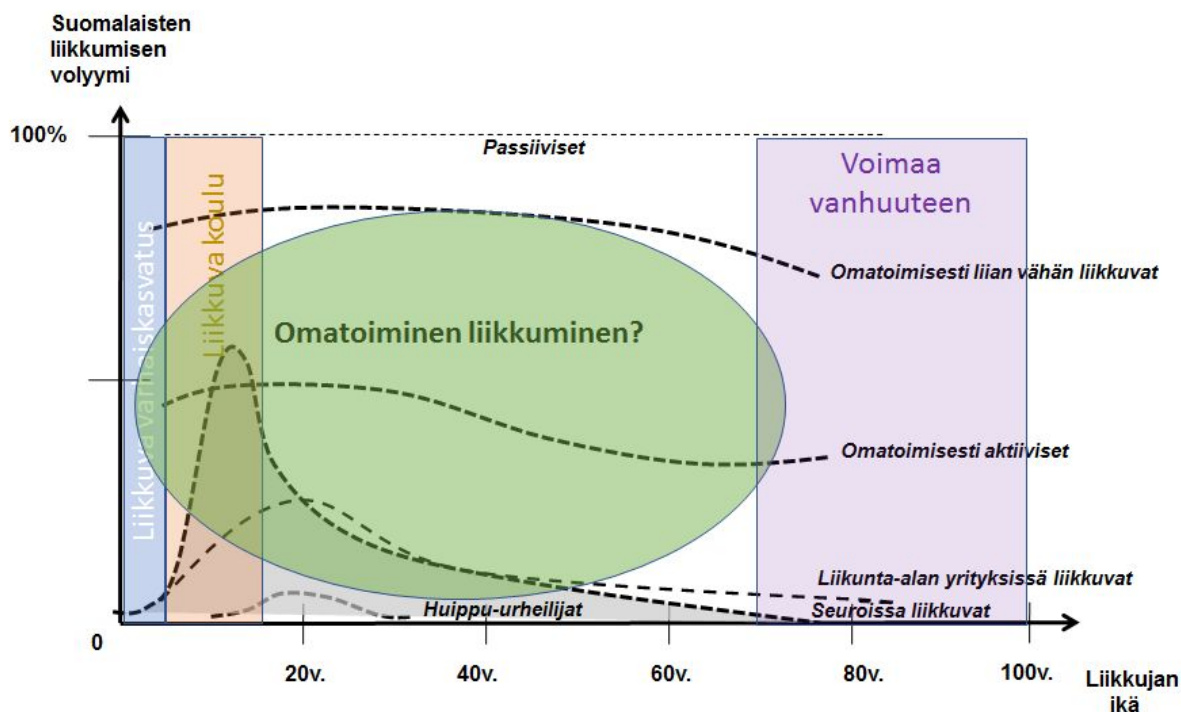
Ulkoilujärjestönä katsomme liikuntapoliittista selontekoa ihmisten ulkoilun, liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden näkökulmasta. Merkittävää on se, miten paljon liikuntapoliittinen selonteko toimenpide-ehdotuksineen ylläpitää ja lisää ulkoilun sekä liikkumisen määrää kokonaisuudessaan Suomessa.

Keskitymme lausunnossamme liikkumisen olosuhteisiin, koska siihen valtionhallinto yhteistyössä kuntakentän kanssa pystyy parhaiten toimillaan vaikuttamaan.

Suomen Ladun kommentit selontekoon

Näemme liikkumisen seuraavan elämänkulkukaavion kautta.

Liikunta eri ikäkausina

Kaavioon on kuvattu karkeasti arvioiden eri liikkumistavat eri ikäkausina samalla havainnollistaen organisoidun ja omatoimisen liikunnan volyymit.

Suomessa liikkumisen olosuhteita on edistetty ohjelmissa, kuten Liikkuva koulu ja Voimaa vanhuuteen. Lausuttavana olevassa liikuntapoliittisessa selonteossa esitetään erittäin tarpeellista uutta Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaa, jossa varmasti kehitetään myös olosuhteita. Organisoidun liikunnan olosuhteet (seuroissa liikkuvat) ovat olleet OKM:n liikuntapaikkarakentamisen pääpainopisteenä, joissa toki osin liikutaan myös omatoimisesti.

Lausuntomme merkittävin viesti on, että OKM:n liikuntayksikön vastuulla oleva liikuntapaikkarakentamisen kokonaisuus kattaa vain yhden ulottuvuuden väestön liikkumisen aktiivisuuteen vaikuttavasta elinympäristöstä. Suurin osa suomalaisten fyysisestä aktiivisuudesta tapahtuu **omatoimisena liikkumisena ulkona** jalankulku- ja polkupyörävyllä, ulkoilureiteillä ja -poluilla, luonnossa metsissä ja vesillä sekä kotien, koulujen, päiväkotien ja työpaikkojen lähetyvillä olevissa ympäristöissä.

Karkeasti arvioituna sisäliikuntatilat liikuttavat aktiivisia harrastajia 170 miljoonaa kertaa vuodessa (Sisäliikuntapaikkojen kysynnän ja tarjonnan nykytila. VTT. Nissinen Kari & Möttönen Veli. 2013.), kun taas **ulkoilua harrastetaan kaikilla kuntotasoilla yli 600 miljoonaa kertaa vuodessa** (LVVI 2, LUKE 2010). Siksi on tärkeää että ulkoilun olosuhteet saavat ansaitsemansa aseman yhteiskunnassamme. Ulkoilun ja luonnon virkistyskäytön asema lainsäädännössä,

maankäytössä, rahoituksessa ja valtion hallinnossa on jäänyt valitettavan heikoksi ja muiden intressien varjoon.

Fyysinen aktiivisuuden, ulkoilun, luonnon virkistyskäytön, liikunnan ja liikkumisen ylläpitäminen ja lisääminen ovat kaikki yhteisiä tavoitteita, jotka vaativat kehittyäkseen nykyistä selkeämpää poikkihallinnollista johdettua, koordinoitua ja resursoitua yhteistyötä.

Suomalaiset ulkoilevat keskimäärin 2–3 kertaa viikossa. Osallistumiskynnys on matala, eikä liikkumista koeta välttämättä edes liikunnaksi. Kaikkiaan ulkoilukertoja tulee suomalaisille yli 15-vuotiaille vuodessa yli 600 miljoonaa (LVVI2, LUKE, 2010).

Tiedämme myös, että omatoimisen liikkumisen olosuhteille on paljon kysyntää. Liikuntapoliittisessa selonteossa tehtiin kansalaisten verkkokuuleminen ja sen perusteella luontoa, kevyenliikenteenväyliä ja ulkoilureitistöjä pidettiin tärkeimpinä liikuntapaikkoina. Teettämämme liikuntapaikkakyselyn perusteella kaikista liikuntapaikoista suomalaiset 15–74-vuotiaat haluavat eniten kehitettävän lähiulkoilureittejä ja -polkuja (Taloustutkimus, 2008). Sinänsä tämä tieto ei hämmästyttä, sillä reitit (hiihtoladut, patikointi- ja pyöräilyreitit, matkaluisteluradat, pururadat, polut, talvikävelyreitit, koiran ulkoiluttamisreitit ja melontareitit) ovat usein jääneet 1970–1980-lukujen palvelutasolle. Väestön ikääntymisen, tiivistyneen kaupunkirakentamisen, kasvaneen palvelutarpeen, ilmastomuutoksen ja toisaalta laajentuneen liikkumisvalikoiman myötä erilaisten reittien kehittämiseksi on selkeää käyttäjälähtöistä kysyntää.

Olemme havainneet, että massoja liikuttavat luontoliikkumisen olosuhteet, kuten reitit, matkaluisteluradat tai vaikkapa pulkkamäkien kehittäminen eivät ole löytäneet valtionhallinnossa selkeää kehittämis- ja vastuutahoa.

Liikkumisen olosuhdetyössä tarvitaan tuotekehitystyötä niin uusien kuin vanhojen toimintamuotojen olosuhteiden kehittämiseksi. Esimerkki uudesta toimintamuodosta on vaikkapa espanjankielisissä maissa vahvasti suosiotaan kasvattava mailapeli padel, ja vanhoista pulkkailu. Yhteiskunnan etuna on, että jokainen löytää oman tapansa liikkua mahdollisemman nopeasti – ja siksi valtionkin kannattaa luodata syvältä ja tarttua nopeasti ulkoilun ja liikunnan uusiin trendeihin.

Liikkumisen olosuhteisiin vaikuttaa merkittäväällä tavalla kuluttajaturvallisuuslaki sekä sitä valvova viranomais TUKES. Tämä laki ja sen tulkinnat aiheuttavat liikkumisen olosuhteille uusia vaatimuksia. Tämän yhteistyön tunnistaminen olisi syytä kirjata tavalla tai toisella liikuntapoliittisen selonteon jatkotoimenpiteiksi.

Ehdotamme lausunnon tueksi seuraavia toimenpiteitä:

1. Laaditaan ulkoilun ja luonnon virkistyskäytön edistämisen strategia ja varataan siihen tarvittavat resurssit.

Strategia tulee laatia eri ministeriöiden, kuntien ja virkistyskäytön toimijoiden yhteistyönä. Tässä suurin olosuhteiden osalta on se, kuka valtionhallinnosta ottaa koordinointi-, ylläpito ja kehittämisvastuun erilaisista reiteistä, vesiliikkumiseen liittyvistä rakenteista ja niihin liittyvästä kaavoituksen kehittämisestä. Samalla uusitaan ulkoilulaki joka edellisen kerran päivitetty vuonna 1973.

2. Luonnon virkistyskäytön perustan muodostavat jokamiehenoikeudet turvataan lainsäädännössä.

Liikuntapoliittisessa selonteossa todettiin sivulla 30: *“Jokamiehenoikeus on tärkeä osa myös liikuntamahdollisuuksia.”* Pidämme tätä hyvänä ja ehdotamme että jokamiehenoikeudet turvataan lainsäädännössä.

Jokamiehenoikeudet muodostavat luonnon virkistyskäytön tasa-arvoisen perustan: ne antavat jokaiselle mahdollisuuden liikkua ja oleskella luonnossa. Jokamiehenoikeudet koostuvat useiden eri lakien antamista oikeuksista ja velvollisuuksista toimia luonnossa toisen maalla. Ilman jokamiehenoikeutta voisi ulkoilla vain yleiseen käyttöön varatuilla alueilla. Jokamiehenoikeuksien merkitys liikkumisen edistäjänä korostuu erityisesti maaseudulla.

3. Maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksessa turvataan asukkaille tärkeät lähimetsät, virkistysalueet ja vapaat rannat.

Liikuntapoliittisen lausunnon sivulla 30 todettiin: *“Merkittävä osa omatoimisesta liikunnasta tapahtuu kävellen, pyöräillen tai luontoliikunnan muodossa. Siksi kävely-, pyöräily- ja luontoliikuntamahdollisuuksien lisääminen tulee ottaa huomioon kaikessa alue- ja maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa.”*

Pidämme kirjausta erittäin tärkeänä, sillä virkistyskäytölle tärkeiden ympäristöjen kehittämisen ja turvaamisen esteenä on niiden asema poliittisessa, erityisesti maankäyttöä koskevassa päätöksenteossa: virkistyskäyttö nähdään usein vähemmän merkitykselliseksi yhteiskunnalliseksi toiminnaksi ja se jää siksi muiden intressien jalkoihin. Maankäyttö- ja rakennuslakiin täytyy sisällyttää viher- ja vesialueiden riittävyteen, laatuun ja saavutettavuuteen liittyvät tavoitteet ja kriteerit. Viher- ja sinirakenteen arvokkaimmat osat ja ominaispiirteet pitää sisällyttää oikeusvaikutteiseen kaavoitukseen kaikilla kaavatasoilla. Lähimetsät ja niiden saavutettavuus tulee turvata kaikille.

Vesialueiden merkitys liikkumiselle on merkittävä. Suomalaisista yli 70 % käyttää vesialueita liikkumiseen. Lain kokonaisuudistuksessa tulee varmistaa, että kuntalaisilla on mahdollisuus viihtyä rannoilla ja vesistöissä rauhoittamalla taajamissa ranta-alueet rakentamiselta, tarjoamalla kaikille avoimia rantautumis- ja vesillelaskupaikkoja ja monikäyttöisiä harrastuspaikkoja sekä mahdollistamalla helpon ja esteettömän pääsyn rannoille.

4. Varataan hankeresursseja uusien ja vanhojen toimintamuotojen olosuhteiden kehittämiseksi.

Yhteiskunnan etuna on että jokainen Suomessa asuva löytää mahdollisimman nopeasti oman tapansa liikkua. Uuden toimintamuodon olosuhteiden puute on este liikkumisen lisääntymiselle. Vanhoja olosuhteita tulee kehittää nykypäivän vaatimusten mukaisiksi.

5. Tiivistetään yhteistyötä TUKES:n kanssa liikkumisen olosuhteisiin liittyvän järkevän kokonaisturvallisuuden varmistamiseksi.

Suomen Ladun puolesta,

Helsinki 29.1.2019

Eki Karlsson
toiminnanjohtaja
eki.karlsson@suomenlatu.fi
puhelin: 044-3283286